

IHMISOIKEUSKESKUS
MÄNNISKORÄTTSCENTRET
HUMAN RIGHTS CENTRE

IHMISOIKEUSKESKUS
TOIMINTASUUNNITELMA VUODELLE 2016

1 IHMISOIKEUSKESKUS, IHMISOIKEUSVALTUUSKUNTA JA KANSALLINEN IHMISOIKEUSINSTITUUTIO

1.1 Ihmisoikeuskeskuksen tehtävät

Ihmisoikeuskeskuksen tehtävänä on lain perusteella:

- edistää perus- ja ihmisoikeuksiin liittyvää tiedotusta, koulutusta, kasvatusta ja tutkimusta, sekä näihin liittyvää yhteistyötä
- laatia selvityksiä perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisesta,
- tehdä aloitteita ja antaa lausuntoja perus- ja ihmisoikeuksien edistämiseksi ja toteuttamiseksi,
- osallistua perus- ja ihmisoikeuksien edistämiseen ja turvaamiseen liittyvään eurooppalaiseen ja kansainväliseen yhteistyöhön ja
- huolehtia muista vastaavista perus- ja ihmisoikeuksien edistämiseen ja toteuttamiseen liittyvistä tehtävistä.

Ihmisoikeuskeskus ei käsittele kanteluja eikä muitakaan yksittäistapauksia.

1.2 Ihmisoikeusvaltuuskunta ja sen tehtävät

Ihmisoikeuskeskuksella on valtuuskunta, jonka tehtäviin kuuluu lain ja sen esitöiden perusteella:

- toimia perus- ja ihmisoikeusalan toimijoiden kansallisena yhteistyöelimenä,
- käsitellä laajakantoisia ja periaatteellisesti tärkeitä perus- ja ihmisoikeusasioita ja
- hyväksyä vuosittain Ihmisoikeuskeskuksen toimintasuunnitelman ja toimintakertomuksen.

Ihmisoikeusvaltuuskunta koostuu kansalaisyhteiskunnan, perus- ja ihmisoikeustutkimuksen sekä muiden perus- ja ihmisoikeuksien edistämiseen ja turvaamiseen osallistuvien toimijoiden edustajista. Valtuuskunnassa on vähintään 20 ja enintään 40 jäsentä, jotka eduskunnan oikeusasiamies nimittää. Ihmisoikeuskeskuksen johtaja toimii valtuuskunnan puheenjohtajana.

Ihmisoikeusvaltuuskunta päättää Ihmisoikeuskeskuksen **toiminnallisista päälinjoista hyväksymällä sen vuosittaisen toimintasuunnitelman ja toimintakertomuksen**. Näin valtuuskunta osaltaan ohjaa keskuksen toimintaa sen lakisääteisten tehtävien toteuttamiseksi käytettävissä olevien resurssien puitteissa.

1.3 Kansallinen ihmisoikeusinstituutio

Ihmisoikeuskeskuksen perustamisella ja valtuuskunnan asettamisella on luotu Suomeen rakenne, joka yhdessä eduskunnan oikeusasiamiehen kanssa täyttää Yhdistyneiden kansakuntien (YK) yleiskokouksen vuonna 1993 hyväksymien nk. Pariisin periaatteiden mukaiset kansallisen ihmisoikeusinstituution vaatimukset. Näitä vaatimuksia ovat muun muassa itsenäinen ja riippumaton asema paitsi muodollisesti, myös taloudellisesti ja hallinnollisesti sekä mahdollisimman laaja tehtävänkuva ihmisoikeuksien edistämiseksi ja turvaamiseksi.

Ihmisoikeuskeskuksen perus- ja ihmisoikeuksien yleiseen edistämiseen ja seurantaan liittyvät tehtävät, oikeusasiamiehen perus- ja ihmisoikeusmandaatti ja ihmisoikeusvaltuuskunnan pluralistisuus muodostavat erinomaiset lähtökohdat kansallisen ihmisoikeusinstituution toiminnalle.

Kansallisen ihmisoikeusinstituution yhteinen strategia vahvistettiin 18.6.2014. Instituution **viisi pitkän aikavälin tavoitetta** ovat:

1. Yleinen tietoisuus, ymmärrys ja osaaminen perus- ja ihmisoikeuksista lisääntyy ja niiden kunnioittaminen vahvistuu
2. Puutteet perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisessa tunnistetaan ja korjataan
3. Kansallinen lainsäädäntö ja muu normisto sekä niiden soveltamiskäytäntö turvaavat tehokkaasti perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisen
4. Kansainväliset ihmisoikeussopimukset saatetaan voimaan ja muut ihmisoikeusinstrumentit omaksutaan joutuisasti ja pannaan täytäntöön tehokkaasti
5. Oikeusvaltioperiaate toteutuu

2 IHMISOIKEUSKESKUKSEN TOIMINNAN PAINOPISTEET VUONNA 2016

2.1 Suunnittelun lähtökohdista ja toimintaympäristöstä

- Lakimääräiset tehtävät laajat ottaen huomioon käytettävissä olevat voimavarat
- Vuoden 2016 talousarviossa ei saada merkittäviä uusia henkilöstöresursseja
- Uusia tehtäviä vammaisten oikeuksien edistämiseen ja seurantaan
- Uusiin tehtäviin kohdistettuja uusia henkilöstöresursseja tai määrärahoja?
- Eduskuntavaalit ja uusi hallitus keväällä 2015
- Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolain muutokset voimaan 1.1.2015
- Ihmisoikeuskeskuksen toimintamuodot jo melko vakiintuneet
- Vuonna 2016 uusi ihmisoikeusvaltuuskunta

2.2 Tiedotuksen, koulutuksen, kasvatuksen ja tutkimuksen edistäminen

Ihmisoikeuskeskuksen yhtenä keskeisimpänä lakisääteisenä tehtävänä on **edistää perus- ja ihmisoikeuksiin liittyvää tiedotusta, koulutusta, kasvatusta ja tutkimusta sekä näihin liittyvää yhteistyötä.**

Tiedotus

Vaikka Ihmisoikeuskeskuksen yhtenä keskeisimpänä lakisääteisenä tehtävänä on edistää perus- ja ihmisoikeuksiin liittyvää tiedotusta, sillä **ei ole tiedottamiseen keskittyvää virkaa.**

Tiedotus ja viestintä vuonna 2016 jatkuvat asiantuntija- ja tilapäisvoimin, eikä sitä juurikaan voida nykyisestä laajentaa tai kehittää, ellei saada uusia voimavaroja.

Ihmisoikeuskeskuksen **verkkosivuja kehitetään** kuitenkin asteittain portaalin suuntaan ja keskuksen Facebook-sivuja hyödynnetään tiedottamiseen perus- ja ihmisoikeuksista yleisesti. Tiedottamiseen käytetään edelleen myös **perus- ja ihmisoikeusalan verkostoja.** Ihmisoikeuskeskus pyrkii näkymään nk. suurelle yleisölle **laatimalla tiedotteita ja uutiskirjeitä ja tarjoamalla kirjoituksia lehdistölle.**

Perus- ja ihmisoikeuksia koskevaa viestintää edistetään myös tarjoamalla **tietoa toimittajille.** Ihmisoikeuskeskus esittelee toimintaansa eduskunnan järjestämässä toimittajien koulutustilaisuuksissa, tiedotteet lähetetään laajalla jakelulla sekä valtakunnallisiin että alueellisiin tiedotusvälineisiin ja toimittajille annetaan taustatietoja ja haastatteluja.

Vaikuttavuus edellyttää, että erilaiset kohderyhmät saavat tietoa erilaisin keinoin ja kielellä, jota he ymmärtävät. Myös viestinnän esteettömyys tulee turvata. Ihmisoikeuskeskuksen mahdollisuus vastata näihin vaatimuksiin on edelleen rajallinen, mutta pyrkimyksenä on tuottaa monipuolisesti saavutettavaa aineistoa.

Tärkeä tiedotuksen ja koulutuksen keino ovat Ihmisoikeuskeskuksen järjestämät **kutsu- ja yleisötilaisuudet.** Tilaisuuksia järjestetään uusista ja ajankohtaisista perus- ja ihmisoikeusteemoista. Tilaisuuksia järjestetään usein yhteistyössä muiden ihmisoikeustoimijoiden kanssa.

Vammaisten henkilöiden oikeuksien sopimuksen ratifioinnin tultua loppuunsaatetuksi (mahdollisesti vuoden 2016 aikana) tiedo-

tusta ja viestintää kehitetään Ihmisoikeuskeskukselle tulevien uusien edistämisen- ja seurantatehtävien myötä. Tämä kuitenkin edellyttää, että ratifiointia koskevassa hallituksen esityksessä (HE 284/2014 vp) mainitut lisäresurssit myös saadaan Ihmisoikeuskeskukselle.

Mikäli keskuksen suunnittelemaan portaaliin saadaan hankittua rahoitusta, sen kehittäminen alkaa vuoden 2016 aikana. Portaali palvelee paitsi tiedotuksen, myös seurannan ja koulutuksen tarpeita.

Koulutus ja kasvatus perus- ja ihmisoikeuksista

Perus- ja ihmisoikeuksiin liittyvä **kasvatus ja koulutus ovat edelleen keskeinen painopistealue** Ihmisoikeuskeskuksen toiminnassa.

Vuonna 2016 jatketaan Ihmisoikeuskeskuksen vuonna 2014 julkaisemassa koulutus- ja kasvatusselvityksessä annettujen suositusten edistämistä, toimeenpanoa ja vaikuttavuuden seurantaan. Myös opetussuunnitelmiin pyritään saamaan systemaattisesti aiempaa enemmän ihmisoikeussisältöä.

Ihmisoikeuskeskus antaa asiantuntijatukea resurssiensa puitteissa ihmisoikeuskoulutusta tekeville tahoille. Lisäksi järjestetään omia koulutustilaisuuksia ja **kehitetään koulutussisältöjä** hyödyntäen muun muassa eduskunnan oikeusasiamiehen kanslian asiantuntemusta ja havaintoja perus- ja ihmisoikeuspuutteista julkisen hallinnon eri sektoreilla.

Ihmisoikeudet ja yritystoiminta -teeman osalta jatketaan tiedottamista sen pohjalta, mihin kansainvälinen ja kotimainen kehitys antaa aihetta. Aihepiiristä kiinnostuneille yrityksille ja siihen keskitetyille muille tahoille tarjotaan tukea kouluttamiseen lähinnä luentojen muodossa.

Uutena teemana vuonna 2016 ovat **digitaaliset ihmisoikeudet ja teknologian haasteet perus- ja ihmisoikeuksille**. Teemaan perehdytään esim. EU:n perusoikeusviraston tutkimustiedon valossa ja yhteistyössä muun muassa tietosuojavaltuutetun, ihmisoikeusjärjestöjen ja alan asiantuntijoiden ja tutkijoiden kanssa.

Perus- ja ihmisoikeustutkimus

Tutkimusta perus- ja ihmisoikeuksiin liittyen tehdään useassa yliopistossa ja korkeakoulussa, joista keskeisimmät ovat myös edustettuina nykyisessä ihmisoikeusvaltuuskunnassa.

Ihmisoikeuskeskuksella ei ole juurikaan voimavaroja omaan tutkimukseen tai tutkimusten tilaamiseen. Ihmisoikeuskeskus kuitenkin edistää ja seuraa perus- ja ihmisoikeustutkimusta erityisesti sille keskeistä teemoista, kuten ihmisoikeuskasvatuksesta ja -koulutuksesta. Lisäksi keskus tiedottaa ajankohtaisesta tutkimuksesta ja tapahtumista.

2.3 Selvitykset perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisesta

Ihmisoikeuskeskuksen tehtäviin kuuluu laatia selvityksiä perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisesta.

Vuoden 2015 aikana Ihmisoikeuskeskus kartoittaa eri tavoin saatavilla olevaa tietoa perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisesta ja pääsystä oikeuksiin, muun muassa tapaamalla neuvontapalveluja tarjoavia järjestöjä ja tutkimuslaitoksia.

Vuoden 2016 aikana selvityksiä tehdään tarvittaessa **haavoittuvassa asemassa olevien henkilöiden oikeuksien toteutumisesta.**

Vammaisten henkilöiden oikeuksien toteutumista seurataan uuden seurantatehtävän ja -mekanismin avulla (tai ennakoiden uutta tehtävää, mikäli YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskeva yleissopimus ei vielä ole loppuun saakka ratifioitu ja muutos lakiin eduskunnan oikeusasiamiehestä astunut voimaan).

2.4 Aloitteet ja lausunnot

Ihmisoikeuskeskuksen tehtävänä on tehdä aloitteita sekä antaa lausuntoja perus- ja ihmisoikeuksien edistämiseksi ja toteuttamiseksi.

Ihmisoikeuskeskus antaa vuonna 2016 lausuntoja **ajankohtaisista lainsäädäntöhankkeista.** Keskus tekee myös muihin ajankohtaisiin perus- ihmisoikeusaiheisiin liittyviä aloitteita ja julkaisee kannanottoja sekä tarjoaa asiantuntijatukea erityisesti oman toimintansa painopistealueilla.

Myös aloitteiden ja lausuntojen osalta huomiota kiinnitetään erityisesti **haavoittuvassa asemassa olevien henkilöiden oikeuksiin ja niiden toteutumiseen.**

2.5 Osallistuminen eurooppalaiseen ja kansainväliseen yhteistyöhön

Lain mukaan Ihmisoikeuskeskuksen tulee osallistua perus- ja ihmisoikeuksien edistämiseen ja turvaamiseen liittyvään eurooppalaiseen ja kansainväliseen yhteistyöhön. Pääpaino on yhteistyöllä, johon myös muut kansalliset ihmisoikeusinstituutiot osallistuvat. Erityisen merkittävä yhteistyöelin on eurooppalaisten ihmisoikeusinstituutioiden verkosto (ENNHRI).

Ihmisoikeuskeskuksen kannalta tärkeimpiä kansainvälisiä toimijoita ovat EU:n perusoikeusvirasto, YK:n ihmisoikeusvaltuutetun toimisto, ihmisoikeusneuvosto ja yleissopimusten valvontaelimet sekä Euroopan neuvoston toimielimet ja ihmisoikeusvaltuutettu.

Ihmisoikeuskeskus edustaa pääsääntöisesti Suomen kansallista ihmisoikeusinstituutiota kansainvälisissä ja eurooppalaisissa ihmisoikeusinstituutioiden verkostoissa.

Vuonna 2016 jatketaan yhteistyötä erityisesti **ENNHRI:n** kanssa. Sen eri työryhmiin osallistutaan voimavarojen salliessa. Näitä ovat mm. **oikeudellinen työryhmä, YK:n vammaissopimuksen täytäntöönpanoa käsittelevä työryhmä** sekä **maahanmuutto-työryhmä**). Lisäksi osallistutaan ENNHRI:n vapaamuotoisemmissa verkostoissa tapahtuvaan toimintaan (mm. **yritysten ihmisoikeusvastuuta, vanhusten oikeuksia ja taloudellisten, sosiaalisten ja sivistyksellisten oikeuksien** turvaamista käsittelevät verkostot).

EU:n perusoikeusviraston kanssa yhteistyö on lähinnä sen tutkimustuloksista tiedottamista. Myös yhteiset tilaisuudet tärkeimmistä uusista tutkimustuloksista ja julkaisuista Suomen osalta ovat mahdollisia yhteistyön muotoja.

Ihmisoikeuskeskuksen johtaja Sirpa Rautio on perusoikeusviraston hallintoneuvoston itsenäinen jäsen 15.7.2015 alkaen. Hänen toimikautensa kestää viisi vuotta.

Euroopan neuvoston ja YK:n toimielinten ja valvontaelinten kanssa voidaan tietojen antamisen ja suositusten seurannan lisäksi tehdä myös muuta yhteistyötä esimerkiksi tilaisuuksien ja koulutuksen muodossa.

2.6 Muut perus- ja ihmisoikeuksien edistämiseen ja toteuttamiseen liittyvät tehtävät – toteutumisen seuranta

Ihmisoikeuskeskuksen tehtäviin kuuluvat myös muut perus- ja ihmisoikeuksien edistämiseen ja toteuttamiseen liittyvät tehtävät, jotka eivät suoraan käy ilmi laissa mainituista määrätyistä tehtävistä.

Hallituksen esityksen mukaan näistä tärkein olisi alueellisten ja kansainvälisten **valvontaelinten** (Euroopan neuvosto, YK) Suomea koskevien **suositusten ja päätelmien toimeenpanon** sekä **Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomioiden täytäntöönpanon riippumaton seuranta.**

Vuonna 2016 Ihmisoikeuskeskus kehittää asteittain **systemaattista perus- ja ihmisoikeusseuranta** vuoden 2015 aikana tehdyn kartoitustyön pohjalta. Mikäli Suomen toinen kansallinen perus- ja ihmisoikeustoimintaohjelma laaditaan vuosien 2015 tai 2016 aikana, sen toteutumista seurataan.

Mikäli keskuksen suunnittelemaan portaaliin saadaan hankittua rahoitusta, sen kehittäminen alkaa vuoden 2016 aikana. Portaali palvelee myös seurannan tarpeita.

Ihmisoikeuskeskus edistää kansainvälisten ihmisoikeussopimusten ratifioimista ja täytäntöönpanoa muun muassa tarjoamalla asiantuntijatukea ratifiointiprosesseihin, osallistumalla kuulemisiin ja antamalla lausuntoja sekä järjestämällä sopimuksia koskevia tilaisuuksia.

3 IHMISOIKEUSVALTUUSKUNTA

Ihmisoikeuskeskuksen valtuuskunta toimii perus- ja ihmisoikeusalan toimijoiden kansallisena yhteistyöelimenä, käsittelee laajakantoisia ja periaatteellisesti tärkeitä perus- ja ihmisoikeusasioita ja hyväksyy vuosittain Ihmisoikeuskeskuksen toimintasuunnitelman ja toimintakertomuksen.

Hallituksen esityksen mukaan valtuuskunnalla on määrä toteuttaa Pariisin periaatteiden vaatimusta kansallisen ihmisoikeusinstituution laajasta yhteistyöverkostosta tai pluralistisesta kokoonpanosta.

Ihmisoikeusinstituution strategiassa ihmisoikeusvaltuuskunnan rooli linkittyy kolmeen eri tavoitteeseen:

1. Puutteet perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisessa tunnustetaan ja korjataan: perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista seurataan systemaattisesti ihmisoikeusvaltuuskunnan ja erityisesti tätä

tulevaisuudessa, sillä on oletettavissa, että PIOV jatkaa toimintaansa vuoden 2016 aikana ainakin jossakin muodossa.

Ihmisoikeuskeskus pitää lisäksi säännöllisesti yhteyttä eduskunnan toimijoihin, muun muassa valiokuntiin ja ihmisoikeusryhmään sekä järjestää eduskunnassa kansanedustajille ja virkamiehille suunnattuja tilaisuuksia.

Yhteyttä pidetään myös ihmisoikeusjärjestöihin ja ihmisoikeuksia painottaviin yliopistollisiin tutkimusyksiköihin tapaamisten ja yhteisten tilaisuuksien merkeissä.